

III 1736

333,5 (498)

342,8 (498) "1917"

323 (498) "1917"

BIBLIOTECA
C. C.
P. M. R.
Nr.

BARBU DELAVRANCEA

~~120 236/60~~

PĂMÂNT ȘI DREPTURI...

311 391

DISCURS ȚINUT ÎN ȘEDINȚA CAMEREI LE LA 9 Iunie 1917

IAȘI

— TIPOGRAFIA „DACIA” P. & D. ILIESCU —
1917

~~12466/67~~

822/05

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
COTA III 479424

B.C.U. Bucuresti

C20055189

Domnilor deputați,

Mă veți erta dacă vă voi răpi, și eu, puțin timp în aceste desbateri. S'a vorbit mult. Atențiunea d-v. trebuie să fie oboșită. D-nul Mateiu Cantacuzino, în sinteticul și magistralul său discurs, a declarat că va vorbi „cu durere și fără cruțare“. Durerea i-o cunosc, și i-o înțeleg. Dar, „fără cruțare“? Da, a vroit, de sigur, să vorbească „fără cruțare“. A făcut procesul istoriei noastre contimporane. A acuzat, fără deosebire, pe toți cărmuitorii din toate partidele. Dar când acuzi pe toată lumea de-o potrivă, eu îmi permit să crez că n'ai acuzat pe nimeni. De aceea voi zice d-lui Cantacuzino că d-sa a vorbit și cu durere și cu cruțare. Dacă dela acest discurs, un model de elocință scurtă, voi trece la discursul d-lui Cuza, un alt model de elocință ca lungime, — d-sa știți că a vorbit cinci ședințe în șir, — voi trage caracteristica următoare: d-nul Cuza a vroit să fie rău, și a vorbit de multe, de foarte multe, cum s'ar zice „*de omni re scibili*“. Da, a vroit să fie rău. Și vă întreb pe D-Voastră: vă închipuiți un orator atât de hain care să vorbească cinci ședințe cu trandafirul înflăcărat la bu-tonieră? (*Haritate*).

Nu, d-lor; oamenii sunt pururea mai buni decât cuvintele lor, scăpate la iuțeală și la mânie. Rar om ar fi mai crud decât cuvântul de pe buzele lui. Pentru asemenea excepțiuni să potrivește formula sceptică: „Dumnezeu a dat omului cuvântul ca să'și ascunză cugetarea“.

Ați ascultat atâția oratori, în larga comisiune de deputați

și de senatori, în sub-comisiunea mai restrânsă, însărcinată cu redactarea reformelor, în secțiuni, în comitetul delegaților și, mai cu seamă, aci, în parlament, în debaterile noastre publice. I-ați ascultat; i-am ascultat cu răbdarea cuvenită, cu respectul cuvenit talentului lor, științei lor, experienței lor. Așa socot că se cade se fie într'un parlament covârșit de durerile Țării, de solemnitatea tragică prin care trecem, de marea problemă pe care se încearcă s'o rezolve, de faptul că pentru un moment — pentru un moment — s'a văzut la o laltă partidele istorice, sfâșiate fără cruțare d'alungul vremilor.

Toți oratori ș'au spus convingerea lor. Toți și-au depus obolul lor — firește respectabil. — Unii mai blând, alții mai vehement, unii mai sintetic, alți mai amănunțit și mai document. În sfârșit: unii cu o patimă proaspătă. Și știți că patima cu cât este mai proaspătă cu atât este mai fără frâu. Or-cât de personală a fost această pornire, ați simțit că dedesubtul ei eră și o parte impersonală, eră preocuparea de greaua problemă ce discutăm. Și de aceea zisei că oamenii nu sunt atât de răi cum se oglindesc în cuvintele scăpate de pe buzele lor la mânie. Și totuși, nu știu de ce — vrând nevrând — mi-aduc aminte de cuvintele unui uriaș al tribunei — Alexandru Lahovary: „banca aceasta (adică scaunele acelea) este banca torturilor“.

Domnilor, permiteți-mi să vă spun, cât voi putea mai pe scurt și cât voi putea de limpede, de ce sunt pentru reformele propuse, fără să mă întreb dela cine au pornit, și dacă au sau nu și scopuri ascunse și lăaturalnice. Au pornit ele dela Rege? Au pornit dela miniștrii liberali sau de la minoritatea conservatoare din guvern? Sunt sau nu rezultatul unui compromis? Sunt provocate de duhul democratic care suflă asupra lumii? Sunt sau nu în legătură cu revoluția rusească ori cu nedemna șar'atanie nemțească, din Decembrie trecut, încercând să momească nefericita populație rurală din țara năvălită? Toate aceste întrebări îmi sunt indiferente, și veți înțelege de ce. Ceeace nu pot să-

mi fie indiferente sunt reformele în sine ori-cât de pripite ar fi. Sunt pentru reforme, în deosebi pentru reforma agrară, pogorându-mă în sufletul meu, în instinctele mele, în suferințele mele, în sufletul țărănimii noastre, în suferințele și lacrimile ei, din care au răsărit atâția eroi, morți pe câmpul de onoare, și atâția eroi susținându-ne onoarea cu sângele și cu viața lor. (Aplauze prelungite).

Sunt pentru reformele susținute de clasele d'riguitoare dela noi, de clasele oligarhice, da, oligarhice, din trecut, de astăzi și de mâine. Nu vinele și păcatele lor suntem chemați să judecăm, ci lepădarea lor de bunăvoie de rămășițele privilegiilor pe care le-ar mai fi având. În republica romană, la culmea ei de mărire morală și materială, nu era o oligarhie cârmuitoare? Dar Anglia, democratică, liberă și puternică, nu este cârmuită de oligarhie? Dar Franța, nobila și eroica Franță, republica strălucită a timpurilor noastre, nu este cârmuită de oligarhie? Da, Domnilor. Și de aceia mi s'a părut o nepotrivire când ați încărcat cuvântul de „oligarhie“ de o ură ce nu încapă în receptacolul ei de noțiune. (Aplauze).

D-voastră nu vreți altceva de cât să sporii temeliile acestei oligarhii. În locul oligarhiei de astăzi veți experimenta oligarhia de mâine. Vreți ca porțile acestei oligarhii să nu fie întredeschise ci date de perete. Vor fi prin votul universal. Oligarhia a fost de când lumea lume și va fi cât va fi lumea. Și nu zic într'un înțeles rău sau cu inima înăcrită: va fi vraștea de mâine iar nu egalitatea de mâine. (Aplauze).

„*Liberté, Egalité, Fraternité*“ fură scrise pe drapelul roșu al marelui revoluțiuni franceze și pe toate monumentele publice. Mâine vor fi scrise și pe tricolorul nostru, pe scumpul trico'or al neamului nostru întregit. Dar să nu ne înșelăm. Din greșalele altora se cuvine omului cuminte să învețe și să se îndrepte. Libertate? Da. Dar libertatea fiecărui este țărmită de drepturile și de libertatea oricărui. Libertatea este relativă. Fraternit te? Da. Fraternitate cât

poftiți. Ea este singura, din cele trei idei, absolută, religioasă și mistică spre care tinde omenirea creștină. Și văzu-răți cum înțelese fraternitatea, fiara cultă, foarte cultă, necivilizată și necivilizabilă, fiara teutonă și îmbătată de singe. Egalitate? Asta nu, domnilor, căci e mai presus de firea omenească. Nu că n'am vrea, dar nu putem să vrem, izbiți de inegalitățile din natură ca de un prag de aramă. Oamenii nu se aseamănă cu o chilă de fasole, bob și bob. Pe scara vietăților cu cât te sui mai sus cu atât constăți deosebiri și inegalități mai multe. Egalitatea înaintea legilor, — da. Egalitatea între oameni, — nu. Egalitatea nu este posibilă.

Oligarhia de astăzi, cu toate păcatele de care o acuzăm, își îndeplinește o supremă datorie pentru țară și neam. Și eu îndrăznesc să vă rog ca să trecem peste noi. În acest moment se cuvine tuturor să nu-și amintească de persoanelor. Să uităm tot ce-am dorit și n'am avut, tot ce dorim și n'avem, — tot ce-am meritat și nu ni s'a dat, tot ce merităm și nu ni se dă, — tot ce-am fi putut face și'am fost împiedicați de a face, tot ce putem și suntem împiedicați de a face, — și să nu vedem altceva decât salvarea Țării înlăuntru și în contra dușmanilor. (*Aplauze prelungite*).

Domnilor, eu am două temeuri ca să fiu pentru reformele constituționale. Unul absolut subiectiv și altul de o natură mai complexă. D-voastră îl veți socoti și clasa. Să încep cu cel subiectiv.

Voi face un mic înconjur pentru a fi mai bine înțeles. Știți că s'a zis, și astăzi se zice mai cu învierșunare: lup'ta nu este între oamenii politici ci între diferite clase sociale. Care clase? Sunt vr'o 57 de ani de când la noi nu exista decât două clase sociale: boierii și țărani. La mijloc ar fi trebuit să fie clasa de legătură, de precumpănire, între boieri și țărani: burghezia. Ar fi trebuit. La ce se reducea clasa acestei burghezii? La câți-va negustori, în mare parte străini. Aceștia nu meritau numele de clasă socială, și nu îndeplineau rolul de clasă socială. Ci, deslegați de solidari-

tatea noastră etnică, erau cel mult breasla negustorilor. Așa erau acum o jumătate de veac. După cincizeci de ani, — mai ales prin truda partidului liberal — am înfiripat burghezia. Această clasă socială n'a fost și nu este de sine stătătoare în guvernarea țării. Uitați-vă la acest parlament și aduceți-vă aminte de parlamentele trecute, — uitați-vă la acest guvern și aduceți-vă aminte de ministerele trecute, — și spuneți-mi dacă a fost vreodată o grupare de acest fel în parlament sau dacă a fost vreunul pe banca ministerială? Desigur nu. Burghezia n'a ajuns la deplina înțelegere a intereselor ei și s'a absorbit în partidele politice existente, în așa zisele „partide istorice”. Oamenii politici au căutat să prinză — și le-a fost ușor — în organizațiile lor pe oricare se bucura de influență pe piața publică. Așa că partidul liberal se compune, firesc, din orășenii: boieri, profesioni libere, proprietari, comercianți, și industriași. Partidul conservator se compune la fel din: boieri, profesioni libere, proprietari, comercianți și industriași. Țăranii, adevărații țărani, conștienți de interesele clasei lor nu s'au văzut nici în parlament, nici în partide, ci cel mult au fost pe ici pe colo, așa, de sămânță. Lupta deci s'a dat — oricât de paradoxal vi s'ar părea — între partide, între oamenii din aceleași clase sau din aceeași clasă și oamenii din aceeași clasă sau aceleași clase sociale. Intre orășeni și orășeni. Și oricât ni s'ar părea nouă de detestabilă oligarhia de ieri și de astăzi, această oligarhie s'a gândit adeseori la fărâșime, dovadă lungul șir de împroprietări de la 64 și până acum, când se sângerează adânc clasa proprietarilor rurali. Se prea poate ca eu să fiu târit, fără să'mi dau seama, să apăr întru câtva oligarhia de astăzi. Domnilor, eu sunt bătrân. D-voastră sunteți tineri. Eu nu pot să acuz fără să mă simț cutremurându-mă de un sentiment de ingratitudine față de ea. Atât mai bine pentru cei tineri dacă n'au nici o datorie de conștiință față de oligarhia noastră. Ei pot acuza în liniște, fără grije și fără mustrare, știind că ori unde sunt, sunt numai prin ei.

Dar, domnilor — și mă adresez tuturoră — cunoașteți d-v. în istoria noastră contimporană, vre un om de stat, ținând destinele Țării în mână, care să se fi gândit să apese cu tot dinadinsul clasa țărănească? — (Aplauze prelungite). Vă desfid — adică mă ertați este un fel de a vorbi — vă rog, dacă știți vre unul, spuneți-mi-l și mie. Tot binele pe care l'ar fi putut face nu l'au făcut, — e adevărat Nu l'au făcut din două pricini: ori că nu l'au priceput îndestul și în întregime, or că l'au împedicat împrejurările Și astăzi ce faceți? Toți sunteți la o laltă; nimeni nu combate reformele; toți vreți mai binele; și toți veți face supremul bine pentru reînvierea clasei țărănești. (Aplauze).

Să admit că ar fi o lup'ă învrăjbită între clasele conducătoare și clasa țărănească. Ei bine, acum când partidele istorice s'au unit — și vă repet: nu vă temeți, — unite sunt numai pentru un moment — în vederea celui mai mare bine pentru clasa țărănească, cum mi-ar șede a mie să combat reformele? Să mă împotrivesc eu reformelor?... Și copiii ar râde de mine!... Și colegii mei și-ar da cu coatele, s'ar gândi, surâzând: ăsta e robul nostru, e făptura noastră, e pe veci obiectul netrebnic al nostru. — A, nu, domnilor! Eu nu pot să uit că sunt copilul țărânului clacăș, improprietări t la 64! (Aplauze prelungite). Nu pot să uit ceea-ce am învățat de la cei mai mari dascăli ai mei, dela părinți: basmele, cântecele, obiceiurile, limba, această comoară de limbă unde se găesc bogățiile cu duiumul, în care mi-am spus durerea și dorul, și-am încercat să mă apropiu de un ideal ce s'a depărtat treptat cu pașii făcuți în spre dânsul. (Aplauze). Străbunii mei se perd în haosul iobagilor, suferind cu ceilalți țărani de o potrivă, și lipsa, și foamea, și năvălirile. Spița te întoarce neconvenit la legile ei instinctuale. Eu știu la țărani din tot sufletul, mai ales cu partea sufletului inconștientă, subliminală, — cu acea parte vagă și misterioasă din care izvorăsc toate însușirile firei ta'e și-ți determină felul tău

de a fi, identificându-te pe tine de acum cu tine de altădată, cu tine care vei mai fi cât vei mai dura pe această lume de luptă și de mizerii. Vieța sufletească a omului se aseamănă cu un fir de apă curgând dintr'un mal: rece și limpede sau turbure și încropită, repede și puternic sau abia lăcrămând și umezind pământul. De unde vine? Nu vedem și nu știm. Ceea-ce își face drum și ese la vedere, e tocmai ca la om, ceea-ce a putut trece prin strunga conștiinței. Partea tănuită și întunecată, de unde ai putut scoate la iveală ceea-ce ai putut scoate, este partea hotărâtoare a sufletului tău. Fiecare din d-voastră reproduce în partea izvorul din care se trage. Sunteți aceeași în fond ceea-ce au fost premergătorii d-voastră. Și eu ori-ce aș face, ori-ce aș crede, simț că am izvorât din patura adâncă, din mulțimea îndelung răbdătoare, din amărăciunea vremilor, din țărâtimea umilită și tăcută. Așa mă știu, așa sunt, așa voi fi. Sunt din ei, sunt al lor, sunt al lor fără să vreau. Sunt al țărănilor! (Aplauze prelungite) li iubesc fatal. De ei mă leagă suferințele moșilor și strămoșilor mei. În mine se adună suferințele veacurilor trecute, și es la iveală, și le dau în clipa aceasta graiul pe care li-l pot da! (Aplauze prelungite și îndelung repetate). Din această iubire, adâncă și neînțeleasă, voi vota reformele. Iacă, domnilor, cel d'întâiu motiv, absolut subiectiv.

Trec la celălalt.

Pe mine nu m'a furat politica nici din interes, nici din ambiție. E de mult d'atunci. Un om însemnat, — poate că și aduce aminte — într'o zi, îmi licări pe sub ochi posibilitatea unui minister. Rămăsei uimit. Li răspunsei: „Nu înțeleg ce farmec au aceste portofolii“. El îmi răspunse: „Fiecare soldat poartă în giberna sa bastonul de mareșal“. — „Foarte mulțumesc de bastonul de mareșal. Eu nu port în giberna mea decât cartușele soldatului“. Pe mine m'a atras în deosebi chestia națională. Chestia națională este puterea vie de vieță, trecută din generație în generație. Eu sunt un biet om, nu cu idei fixe — și nu

întrebuințez cuvintele acestea în înțelesul psihologic școlăresc — ci c'o singură idee fixă : chestia naționa'ă. Mai tot ce-am gândit, ce-am scris, ce-am vorbit, au pornit dela și pentru această idee. Schiț, romanele, studii, drame, discursuri parlamentare sau dela întruniri publice, — în toate am slujit aceleleași idei. La legea instrucției publice a d-lui Take Ionescu, la legea reformei învățământului secundar a răposatului Haret, la legea sindicatelor lui Stolojan, în conferințele mele, „Țăranii noștri și țăranii mizerii“. „Doina“, „Natura în poezia populară“, în două discursuri din Academie, singurile pe cari le-am ținut, — au fost inspirate și nutrite de aceleași idei. Și de la început am intrat în „Ligă“, și mi-am tot t'coatele în're Ionaș Grădișteanu și Nicolae Filipescu.. O, mi-l amintesc de pe atunci pe Nicolae Filipescu. Un tânăr fermecător, deschis, voluntar, patriot cald și robust, c'un temperament quasi-revoluționar...

În 1892 Dimitrie Sturdza răsări în fruntea chestiei naționale. Nu văzui în el decât omul care trebuia să se jertfească pentru neam. Și-i ședea așa de bine omului albit, omului bătrân ; și crezui în spusele lui ; și cutreeraiu țara, propovăduind împreună cu el marele nostru adevăr etnic. Crezui că el știuse că la chemarea partidului la putere va ceda locul altuia. Crezui că el își dase seama că n'ar mai fi posibil la putere cu Austro-Ungaria — cu această temniță a atâtor naționalități nefericite — cu Austro-Ungaria învrăjbită în contra lui, Dimitrie Sturdza, șeful partidului liberal, după ce, în Senat, făcu trădători pe d-nul Carp și Alexandru Lahovary, — după ce acuză pe Unguri — ș'avea dreptate — că comit o crimă înfiorătoare în mijlocul Europei sugrumând pe români și umplând temnițele cu ei, — după ce... Dar, dupe câte... ? Ajunse prim ministru. O ! ce trist noroc pentru dânsul ! Și ce zăbranic negru se abătu peste sufletul îndurerat al României !.. În 1895, la 13 Octombrie, — așa mi se pare, — în orice caz era un 13, — Dimitrie Sturdza, aci, în Iași, la un banchet — trebuia să fie un banchet, — ridică paharul — ce pahar amar întinse

românilor să bea — și pronunță, între altele, cuvintele următoare: „Umblă vorba că ar mai fi existând o chestie națională; nu cunosc chestie națională decât înure Carpați și Dunăre.“ Un trăsnet căzu asupra capului meu. Călătoria, cu el împreună, la București, la Ploești la Craiova, la Iași, închinat și robit acestei idei. Ce era să fac? Ce-aș fi putut face? Am rupt legăturile cu partidul liberal, cu care trăisem atât de bine 7—8 ani. N'am putut răbda un asemenea șef.

Cel care se făcuse delatorul d-lui Take Ionescu, cel care plăti pe un funcționar public ca să fure din scriinul d-lui Take Ionescu mandatele prin care dăduse ajutor Ardelenilor pe te budgetul oficial, cel care, de cum soise la putere, încetase d'a da venitul datorit școlilor d'n Brașov, nu mai recunoștea chestia națională. Pentru întâiași dată și pentru ultima oară, simții setea de răzbunare. Și nu era numai răzbunarea mea, ci o răzbunare înmulțită cu răzbunarea celor patru milioane de români de peste Carpați. (Aplauze).

Am luptat și am contribuit și eu la răsturnarea lui Sturdza.

Dimitrie Sturdza a înșelat, în timp de pace, chestia națională. Colonelul Alexandru Sturdza, odrasla dreaptă a lui Dimitrie Sturdza, a trădat'o în timp de războiu! (Aplauze).

D-l V. G. Morfun, Președintele Adunări. — Apropierea pare deplasată.

D-l Barbu Delavrancea. — Ceiace ce este absolut istoric vi se pare deplasat? În orice caz n'ar strica să vorbim ceva mai delicat cu mine.

D-l A. C. Cuza. — Încă un moment de trădare: 11 Februarie!

D-l Barbu Delavrancea. — Eram hotărât să nu mă mai amestec în politică. Două luni, Victor Ionescu, Nicolae Filipescu și Take Ionescu, stărui să mă întorcă din hotărârea mea. În sfârșit, d-l Take Ionescu, într'o noapte, la mine acasă, dela 10 seara până la 6 dimineața, izbuti. Argu-

mentul lui capital. „Ce faci cu chestia națională? Ai dărâmat, acum clădește“. Am intrat în partidul Conservator, sub șefia lui Gheorghe Cantacuzino, un om bun, plin de amănitate și de energie când trebuia, un boier mare și un mare român. D'am greșit s'au d'am făcut bine, alții v'or alege.

Eu de 18 ani, în partidul conservator, ca și în partidul liberal, de aceeași idee am fost cărmuit: chestia națională. Și este o așa de strânsă legătură între chestia națională și reformele împroprietăririi țăranilor și aridicarea celor 5—6 milioane de suflete la viața noastră publică, (Aplauze) că n'ar mai fi nevoie de nici-o explicație. Noi vrem ca să închidem gura dușmanilor din Țară și din jurul Țării. Noi vrem să nu se mai șoptească românilor din țările supuse: „Priviți la frații voștri, țăranii din România liberă: ei pământ nu au, ei libertate nu au, ei drepturi nu au, ei vot nu au. Nu vedeți că ei stau mai rău de cât voi?“ Dându-le ce nu au, noi îi cucerim biruinde-ne. Intindem hotarele Țării; întreim populația rurală, îmbogățind-o și înălțând-o la demnitatea de om; sporim puterea ei de muncă, de siguranță și de liniște. Și fiind-că s'a pomenit aci de mișcărilor agrare din republica romană, — noi, domnilor, nu am vrea ca un alt Tiberius Gracchus să aibă dreptate de a striga în mijlocul poporului: „Fiarele să'l batece au, culcușul lor și țăranii cari mor apărând România nu au alte „bunuri decât aerul pe care-l respiră!“ Noi nu vrem ca un alt Tiberius Gracchus să aibă dreptul de a zice poporului: „Țăranii nu luptă și nu mor decât pentru a spori luxul „și nesfârșitele bogății ale altora!“ (Aplauze prelungite). Noi, cu revizuirea constituției, deretecăm casa noastră în care vom primi pe frații noștri dupe atâtea veacuri de dureri și suferințe! (Aplauze prelungite și îndelung repetate).

Iacă, domnilor, și al doilea motiv pentru care voi vota reformele propuse.

Este acesta un motiv subiectiv? Pentru ca să crez așa ceva, ar trebui să crez că d-voastră nu-l împărtășiți, că

nu sunteți convinși că reformele vor înălța pe cei de la sate, că nu sunteți convinși că cei cari au sosit eri, ș'au învățat hora înprejurul Statuei lui Cuza, aduceau cu dâșii bucați din sufletul nostru și le închinau la picioarele marelui Domnitor. Reforma agrară și reforma electorală nu se sprijină pe ceva subiectiv de oare-ce le împărtășiți cu toți. Au fost unii cari au crezut că propunerile lor sunt ceva mai bune, — dar n'am auzit pe nimeni susținând că ele sunt rele, (Aplauze).

Acum, domnilor, dați-mi voie să strâng în câte-va mă-nunchiuri, întâmpinările, mai de seamă, cari s'au adus reformelor. Discuția s'a urmat liberă și largă. Și dacă a durat atât de mult pricina este că, ș'au discutat mai mult temerile de ce se va pune în legile speciale — legea de expropriere și legea electorală — decât cele cuprinse în revizuirea Constituției. Firește nu există legiuitor pe lume ca să satisfacă pe toți în alcătuirea legilor. Cu neputință. Ori-ce lege omenească simte nevoie de a fi sprijinită pe două pârghii puternice: doctrina și jurisprudența. Ce-ati făcut până acum d-voastră? Ați preparat doctrina, ați făcut o parte de doctrină. Doctrina întreagă o vor desă-vârși profesorii și scriitorii. Jurisprudența o vor face judecătorii, ceailaltă putere în Stat. Limbile moderne sunt limbi analitice, nu sunt sintetice ca limbile antice. Numai în acele limbi au izbutit, legiuitori, să alcătuească, uneori, legi asemănătoare cu fatalitatea legilor naturii, în aplicațiunea lor.

Mă voi mărgini dar numai la acele întâmpinări privitoare la revizuirea art. 19 din Constituțiune. Nu mă voi atinge deloc de legile speciale. Ar fi să abuzez de răbdarea D-v. când vorbesc al 32-lea sau al 33-lea.

Domnilor, unii au asemănat pe oratori cu îmblânzitorii de fiare; alții, cu ra a cavalină. Sunt cai de curse, cai de trăsuri elegante, cai de povară. De caii de rasa arabă, firește, s'a pomenit, dar de anume cal, din rasa arabă, nu cunosc să se fi zis ceva în această asemănare. Exi-tă un

cal arab, frumos, nobil, echilibrat, „calul lui Allah“. Iacă și legenda lui. Odată Allah voia să se ducă la Meca, încălecă un cal. Calul îl duse ca gândul drept în cetatea sfântă. Când să descălice, calul se scutură, trânti pe Allah și îl lovi de pietre. Allah, bun și milostiv ca orice Dumnezeu, îl bine cuvântă și îi zise: „Cei ce se vor prăsi din tine vor fi iuți, puternici, mândri, dar vor fi și șugubeți.“ D-l Matei Cantacuzino, al căruia talent este recunoscut de mult, este un om fin, d'o inteligență vie, de o cultură vastă. Este însă un om și sensibil, prea sensibil. Prin sensibilitatea sa se desparte de școala junimistă închinată doar la inteligență și la voință. D-l Mateiu Cantacuzino, cu strălucitele lui însușiri, este o fire care nu rabdă — mă ertați dacă voi face apropierea ceva mai evidentă cu „calul lui Allah“ — (Aplauze. Haritate) care nu rabdă nici jugul, nici hamul, nici frâul, nici mai puțin să l atingă vr'un străin. Din această pricină el a voit să vorbească „cu durere și fără crutare“ și s'a exprimat cam așa: „nu voi vota reformele, venind din mâna D-voastră, căci nu aveți autoritatea morală de a le prezenta și susține.“ Regret că debaterile cu discursul d-lui Cantacuzino nu s'a publicat încă. Reproduc cum pot... A, n'aveți autoritatea morală? Dar, domnule Cantacuzino, ce-am gândi noi de d-ta când te-am vedea plimbându-te pe malul unei ape adânci și în fața noastră s'ar petrece următoarea scenă: un om răpit de curentul apei, aproape să se înece, întinde mâna, cere ajutor, și pe când un altul de pe mal i-ar întinde o mână de salvare, d-ta i-ai striga celui care se îneacă: „Stai! Ce faci! Nu lua mâna care ți se-întinde! Mai bine îneacă-te! Mâna care te salvează nu este curată, este pătată, este imorală!“ (Aplauze pralungite).

D-l A. C. Cuza. — Comparaison n'est pas raison.

D-l Barbu Delavrancea. — E prea mult, omenește, cea ce del noi, D-ta ceri să fim de piatră față cu nefericita pătură țărănească. D-ta ai mai declarat că nu sunt cu puțință reformele astăzi căci ne lipsește îndemnul opiniei

publice, țara fiind ocupată în mare parte de oștile cotropitoare ale dușmanilor noștri. Nu, domnule Cantacuzino, asta nu. Am mototoli concepția de Patrie de am judeca atfsel. Patria nu este doar pământul unde ne-am născut. Este și pământul stăpânit din moși-strămoși; dar cea-ce hotărăște de Patrie este tocmai partea subiectivă a omului, partea înrăscută în el de iubire și de jertfă. Oii unde ne-am găsi, la Paris sau la Londra, ducem cu noi Patria noastră. Renan, avea dreptate când a zis că un singur om d'ar rămânea dintr'o rasă și i-ar vorbi limba ei, acel singur om ar reprezenta o Patrie și un neam. (Aplauze prelungite.) Eu nu vreau să abuzez de răbdarea D-voastră și de elocința d-lui Mateiu Cantacuzino. Vorbind cu d-sa, între patru ochi, nu știu de ce am plecat cu un început de convingere că d-sa ar sta la chibzuri, că ar înclina, că ar vota reformele. Și de aceia, gândindu-mă în deosebi la d-sa, am început discursul meu cu această declarație: oamenii sunt mai buni decât cuvintele scăpate de pe buzele lor la iuțelă și la mânie.

D-l Matei Cantacuzino. — Cer cuvântul.

D- Barbu Delavrancea. — O nouă întâmpinare adusă de mulți oratori, dela această tribună, dar formulată mai viu și mai dârj de d-nul profesor Basilescu. D sa a zis: Așa cum propuneți reformele, ele, sunt doar niște simple făgăduleli“. Cu alte cuvinte ceace facem noi sunt 'numai vorbe înșelătoare, este ceace s'a zis pe vremea luptelor agrare ale republicei romane: „*imago sine re*“. Adevărat d-le Basilescu? Eu vă întreb pe d-voastră, — spuneți-mi sincer — : din clipa în care partidele de guvernământ au căzut de acord, când s'a ivit primul proiect, când am ascultat cu răbdare în comisiuni și aci în desbaterile publice, când toți au declarat că se vor lua 2.000.000 de hectare din proprietatea particulară și le vor împărți țărănilor — crede-ți d-voastră că ar mai fi posibil, în țara românească, să se dea îndărăt? (Aplauze prelungite) Partidele, odată unite asupra destinațiunei celor 2.000.000 de hectare, nu

mai stă în puterea nimănui să se întoarcă de la ceea-ce s'a hotărât. S'a mântuit. Cele 2.000.000 de hectare sunt date ! (Aplauze prelungite.)

Domnilor, în săptămâna Paștelui, eram la Ghidigeni. Un atașat militar, om capabil și cu minte, îmi spuse că pactul dintre partide s'a rupt pe chestia reformelor. Vă mărturisesc că am trecut printr'o mare îndoială. Am suferit. — Cum se poate ca șeful nostru să nu fi simțit că aci este vorba de o problemă mare, de chestia națională? Ei? Omul eșit d'asupra dupe lupte neștiute? Multe mi-au trecut prin minte. Și nu e de nici-un folos să vi le spui aci, în parlament. Când m'am întors în Iași s'a potolit conștiința mea turburată. Am văzut pe marii latifundiari, ca Mihail Cantacuzino, Cantacuzino-Pășcani și prințul Basarab-Brâncoveanu, nu numai consimțind la reducerea și fărâmițarea proprietăților lor, dar stând în fruntea primelor rânduri și îndemnând pe toți la jertfă pentru Patrie și neam. Asemenea oameni știu să-și poarte numele lor, cum îl găsim în cronicile Moldovei ș'ale Muntenii, cu cinste și cu strălucire. (Aplauze prelungite). Și de sigur trebuie să ținem socoteala de numele lor. Asemenea podoabe sunt ca niște osii de fier înprejurul cărora s'a învățit neamul românesc. Și vă vorbesc eu așa, eu care nu am un nume... Numele meu este tras la sorț, un pseudonim, o poreclă...

O voce. — Și acesta este mare.

D-nul Barbu Delavrancea. — Nu, nu este nimic, nu are nici-o mărime.. Eu nu invidiez podoabele pe care nu le am. Un nume întâlnit în cronicile Țării, dacă știi să-l porți este o fală. Dacă nu, ești mort tu în tine, și de răsul strălucirii trecute a neamului tău însuși. (Aplauze), Iacă de ce zisei, d-le profesor Basilescu, că nu există nici-o putere omenească să întoarcă ceea-ce se va înscri în Constituția noastră. Veți vota d-voastră — și o doresc — sau nu veți vota — și mi-ar părea rău — ceea-ce au hotărât partidele unite se va îndeplini. (Aplauze). Consensul de

conștiință al tutulor cărmuitorilor este o chezășie că îndărăt nu se va mai da. Atunci cum afirmați d-voastră că reformele sunt o simplă făgăduială? (Aplauze prelungite).

D-nul N. Basilescu. — Forma dat esse rei.

D-nul A. C. Cuza. — Întrerupere. Nu se aude.

D-nul Barbu Delavrancea. — Adevărat, d-le Cuza. Recunos că așa s'au purtat cu țărani noștri mulțimea de arendași și unii dintre proprietari, că ei, bieții țărani, ș'au prelungit acea îndoeală istorică: „se poate — o fi — te pomenești!“ Dar când noi scriem în Constituție, negru pe alb, că 2.000.000 de hectare din proprietatea privată vor trece în proprietatea țăranilor cultivatori de pământ, o înscrim în cartea tuturor ca o poruncă pentru toți. „Ai carte, ai parte“. Și vor avea acest pământ. Să nu ne jucăm prea mult cu focul acestor nesfârșite discuțiuni. Să nu ajungem, fără să vrem — mă ertați, nu vreați să ofensez pe nimeni — la concluzia la care a ajuns d-nul Lupu. D-sa zise: „când mă gândesc la drepturile țăranilor de a culege vreascui din păduri și de a tăia lemnele uscate, drepturi avute și pierdute, îmi vine să crez că țărani noștri au dreptul la acest pământ, — cum a cerut și revoluționarii ruși, — fără plată, fără v'ro despăgubire“. Să ne ferim de un astfel de democratism ca să nu cădem în demagogism. (Aplauze prelungite). Omul cel mai odios dintre noi și cel mai criminal ar fi acela care ține acest limbaj țăranilor noștri, destul de amărăți: „pământul acesta nu trebuie să-l plătiți, destul l'ați plătit apărându-l cu sângele vostru“. (Aplauze prelungite).

Domnilor, trec la cea din urmă întâmpinare, venită din altă parte. S'a zis — și eu crez cu drept cuvânt — : pentru ce nu s'ar plăti cele 2.000.000 de hectare și în bani și în scrisuri garantate de Stat? Eu, în subcomisiune, am discutat această întâmpinare, ridicată și desvoltată de d-l senator Argetoyanu. Am discutat'o și cu un coleg al nostru în culua-rele Camerei... Și de ce nu v'ași spune?.. Cu d-l raportor Danielopol. Am susținut că ar fi posibil Statului, îm-

prumutându-se la încheierea păcei cu miliarde, să se împrumute și cu 120.000.000 aur, pe cari dându-le Băncii Naționale să emită în bilete de trei ori această sumă. Cu acești bani Statul ar putea să plătească un atât la sută proprietarilor expropriați. D-sa mi-a spus că să gândească serios la această nevoie. Părerea d-sale este ca Statul să plătească ceiace datorește Băncii Naționale, mai puțin 500.000.000. Și cu acești 500.000.000 să plătească proporțional, celor în drept, la începutul exproprierii. Or cum ar fi, lucrul este posibil. Nu este nimic imposibil când oamenii se gândesc serios și cu bună-voință.

Și acum, domnilor, voi să încheiu. Cunosc pe unul dintre d-voastră, — și-l cunosc de mai 'nainte de a face politică — un om modest și capabil care rabdă, suferă și face, și tace, deși despre marea capacitate a lui nimeni nu s'ar îndoi. Și ce spune această tăcere voită? Ce elocință în această tăcere! Și cât de elocinți am fi fost și noi dacă am fi vorbit mai puțin sau dacă am fi tăcut! Să ne ridicăm la înălțimea vremurilor grele de astăzi; să trecem peste dificultățile ridicate cu înverșunare de unii oratori, — privind numai legile speciale și de loc reformele în debateri, — cu atât mai ușor că aceiași comisiune de senatori și deputați — sau o altă comisiune aleasă — va purcede de îndată la studierea și rezolvirea lor. Acum ni se cere să fim cu sufletul nostru pe front, cu cei cari luptă și mor pe front, cu cei cari au murit de frig, de răni și de boale. Cum suntem strânși laolaltă, să fim nedespărțiți ca o masă compactă, coprinși de fiorul sfintei uniuni. Frontul e una, cu frontul să fim una. Să dăm țaranilor eroi ceea ce trebuie să le dăm, și să le dăm din toată inima și cu toată dragostea noastră. Să le dovedim ca la fiecare picătură din sângele lor, picură o lacrimă fierbinte din ochii noștri! (Aplauze îndelung repetate.) Ați văzut pe unul din colegii noștri, pe d-l Pascal Toncescu. După ce și-a vărsat tot focul mâniei lui pe guvern, a declarat că va vota reformele. Ei da, așa da. Și eu v'ași ruga pe toți să

faceți la fel. In deosebi v'aș ruga pe democrații grupați împrejurul „Muncei“, să faceți la fel. A, nu știți, cât de frumos v'ar ședeă, ca, după ce ați adus grave acuzațiuni partidului din care ați făcut parte până eri-alaltăeri, să dați votul D-voastră reformelor binefăcătoare. Indrăznesc să crez că așa va face și d-nul Mateiu Cantacuzino. Sper că așa veți face și d-voastră.

Domnilor, îmi ieau curajul să mă adresez și celui l'alt partid al opoziției constituționale. (Ilaritate). Patronul merge atât de unitar cu restul partidului (Răsete) că nici-unul din ai săi nu și-a permis să-și întrerupă șeful. (Răsete).

D-nul A. C. Cuza. — Ai mei sunt afară.

D-nul Barbu Delavrancea. — Și n'am văzut niciodată pe șef tânjindu-și pe vr'un partizan. (Ilaritate). Sunt atât de uniți că fac o singură ființă. (Răsete) De acest șef și această ființă, eu, mă rog să voteze reformele... (Ilaritate).

D-nul N. Iorga. — Nu era de nevoie.

D-nul A. C. Cuza. — Voi vota contra.

D-nul Barbu Delavrancea. — Vei vota contra? Va și Țara întreagă, că profesorul universitar, democratul și inima generoasă, a votat contra. Și cât de rău ți-ar ședeă când porți numele lui „Cuza“! (Aplauze) Este drept să l porți; pentru-că ești din familia lui „Cuza“, pentru-că ești, Cuza“, domnu'e Cuza, vei face ce-a făcut „Cuza“ la 64, vei da pământ țăranilor, vei vota pentru cele 2 milioane de hectare de pământ. N'aș dori să fie nici măcar știrbită sfânta uniune! (Aplauze îndelung repetate. Bravo!)

Știu că cuvântul a înșelat intențiunile multora. S'au repezit cu o năpăsure nedreaptă asupra proprietarilor. Mă voi adresa lor, fără să i ating întru nimic. Sunteți convinși că proprietarii nu fac nici-o jertfă? Și sincer credeți în această glumă? Eu socot că mai de grabă la juțea, ați scăpat aceste cuvîn'e: „ce li se ia, li se plătește!“ Nu, d-lor, proprietarii fac singuri jertfe mari: jertfe materiale și mora'e, și când z'c morale nu mă gândesc la faimoasele... „neplăceri sentimentale“. (Ilaritate). Proprie-

tarii cari au dobândit proprietățile prin munca și sudoarea lor, și cei cari le-au moș'enit prin dreaptă moștenire, — (nu vorbesc de jucătorii de bursă la pământ : cumpără azi ca să vândă mâine moșiile) — unor asemenea proprietari li se rupe ceva din sufletul lor : amintirile și bucuriile pe cari nu le vor mai avea. Și cum vor fi plătiți? În titluri a căror valoare nominală va fi socotită drept valoare reală. Este destul să vă întreb : ce valoare reală vor avea titlurile acestea? Nu e unul din d-v. care să nu creadă că această valoare reală va fi departe de valoarea nominală. Va să zică : la jertfele morale se vor adăoga și jertfele materiale. (Aplauze)

S'a pomenit, dela această tribună, că dacă s'au unit partidele, că dacă proprietarii s'au îndurat să facă marea jertfă pe care o fac, pricina e spaima de revoluția de mâine. Nu, domnilor. Aceasta ar fi o nouă nedreptate. Că vor fi fost influențați de revoluția rusească, de reformele ce se pregătesc în Anglia, de spiritul democrației din Franța, admit. Dar, sub această influență, eu văz mai mult inima bunilor români, cari sunt în stare să rupă dela dânsii și să dea celor săraci și împovorați. (Aplauze îndelung prelungite). Și aceasta e bine să o știm, să o prețuim și să'i aducem cinstea cuvenită. Nouă, cari dăm cuvinte în loc de pământ, nu ne este ertat să batjocorim pe cei cari dau pământ în loc de cuvinte. (Aplauze frenetice. Bravo !)

Și au dat dăstul. La 1914 un fost raportor al revizuirii — și nu știu de ce nu este aici — propunea în raportul său 1.000.000 de hectare. Și dacă propunea acest milion e că vorbise cu un om — nu vă spun culoarea politică — care-l convinsese că e posibilă această jertfă de un milion de hectare din proprietatea particulară. Acel raportor, din partidul liberal, nu îndrăznea să se ridice decât la 700.000 de hectare. Azi, după trei ani, dăm 2.000.000 de hectare din proprietatea particulară, — și nu este destul? D-v.— partid liberal — acum trei ani, ați propus și susținut colegiul unic, cu restricțiunea științei de carte, și cei ce nu

vor fi știind carte să voteze ca și până acum. Astăzi : votul universal, secret, egal și obligator. Și n'ar fi destul? Dar, spuneți, D-voastră, ce-ar mai fi de făcut pentru ridicarea țărăniei?

Eu vă rog, domnilor, să votați reformele propuse. Să ne îndeplinim datoria și să ne ușurăm inima. Veți fi aruncat toate acuzățiunile pe care le puteați arunca guvernului, și veți fi făcut tot binele pe care'l puteați face României. Reformele propuse nu sunt ale guvernului ci ale Țării întregi. (Aplauze prelungite) Să fim uniți în hotărârea noastră, și vom putea să aplecăm în liniște capul pe pernele noastre, și vom putea să dormim somnul dreptilor, căci așa se cuvine să fim în aceste momente de grea cumpănă. (Aplauze frenetice și îndelung repetate. Oratorul e felicitat de mulți dintre deputați).

